

ปัจจัยการสื่อสารเพื่อพยากรณ์พฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย

กิริติ ฤทธินทวา
พรพรรณ ประจักษ์เนตร

Abstract

The objectives of this research were to: (1) demonstrate the outcome arising from reading promotion activities of the reading promotion networks; 2) examine the exposure to media to the reading activities, attitude, and reading behavior among Thai citizen; 3) explore the relationship among media exposure, attitude, and reading behavior among Thai citizen; and 4) identify the most effective communication factors in order to forecast the reading behavior among Thai citizen. Mixed methods research was employed in this study. Qualitative data were collected first; then, the quantitative studies were under taken in four regions of Thailand including north, northeastern, south, and central region. In the matter of study locations, the potential areas in which some factors contribute to implement pilot reading projects were selected.

Regarding the qualitative results, the findings revealed that adolescents who participated in the reading promotion activities were able to relay the story regarding the books they have read in the aspects of both message and uplifting statement; some of them also had better academic performances and less game addictive behavior. Adults were increasingly interested in various kinds of books and some of elders entered non-formal education in order to be legible. With the quantitative result, attitude toward reading and exposure to new media were able to mutually forecast the reading behavior among Thai citizen.

Keywords: the outcome of reading promotion activities, media exposure on reading activities, attitude toward reading, reading behavior

กิริติ ฤทธินทวา(ปร.ด. สาขาวิชานิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการสื่อสาร คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2560) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำ คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง และพรพรรณ ประจักษ์เนตร (Ph.D., Media, Music and Cultural Studies, Macquarie University, Sydney, Australia, 2012) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาโท คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การประเมินแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านระหว่าง ปี พ.ศ. 2557-2559 ภายใต้แผนระบบสื่อและวิถีสุขภาวะทางปัญญา กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)” ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการสื่อสารเพื่อพยากรณ์พฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) อธิบายผลลัพธ์ที่เกิดจากกิจกรรมการส่งเสริมการอ่านของภาคีเครือข่ายด้านการส่งเสริมการอ่าน (2) ศึกษาความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ ที่สอดคล้องต่อการอ่าน และพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอ่าน กับทัศนคติต่อการอ่าน และพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย และ (4) ศึกษาตัวแปรที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการพยากรณ์พฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ (1) การวิจัยเชิงคุณภาพ และ (2) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดข้อเสนอ ที่พร้อมขับเคลื่อนเป็นนครแห่งการอ่านนำร่อง และพร้อมผลักดันการอ่านเป็นวาระของจังหวัด ของภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง

ผลการวิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ (1) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการอ่านในกลุ่มเยาวชนไทย พบว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของภาคีเครือข่าย สามารถถ่ายทอดเรื่องราวจากหนังสือที่ตนเองอ่านในแง่มุมของเนื้อหาและคติสอนใจ บางส่วนผลการเรียนดีขึ้น คิดเกมน้อยลง ผู้ใหญ่สนใจหนังสือหลากหลายประเภทมากขึ้น ผู้สูงอายุบางท่านไปสมัครเรียนศึกษานอกระบบเพื่อต้องการอ่านหนังสือได้ ส่วน (2) ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าทัศนคติต่อการอ่าน และการเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อใหม่เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน สามารถร่วมกันพยากรณ์การเกิดพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย

คำสำคัญ: ผลลัพธ์ที่เกิดจากกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน, การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่าน, ทัศนคติต่อการอ่าน, พฤติกรรมการอ่าน

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สืบเนื่องจากรัฐบาลได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายคือคนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการ ประกาศเรื่อง การดำเนินการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยผ่านการอ่าน ซึ่งได้กำหนดประเด็นการปฏิรูปเร่งด่วน คือ 1) พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ 2) พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่นๆ สำหรับการศึกษาและเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีคุณภาพ (สำนักอุทยานการเรียนรู้, 2554)

อนึ่ง นักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้นิยามความหมายของคำว่า “การอ่าน” ซึ่งผู้เขียนสามารถนำมาสังเคราะห์ในภาพรวมได้ว่า หมายถึง กระบวนการแปลความหมาย และตีความตัวอักษร สัญลักษณ์ เครื่องหมาย รูปภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่ผู้อ่านต้องใช้เหตุผล ต้องเข้าใจความหมาย และสามารถนำมาผสมผสานกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่เพื่อใช้ในการพิจารณาตัดสินใจ นำไปใช้ประโยชน์ได้ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความเข้าใจในการอ่าน และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะในด้านอื่นๆ ตามมา ดังนั้น “การอ่าน” ในที่นี้จึงไม่ใช่แค่เพียงการอ่านออก หรืออ่านหนังสือเพื่อให้ได้ความรู้ทางวิชาการเท่านั้น หากว่าหมายถึงการอ่านที่นำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการคิดแบบต่างๆ ของผู้อ่าน อาทิ จินตนาการ การคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ การฉลาดทางปัญญา ตลอดจนนำมาซึ่งความสุข และความอิ่มเอิบใจมาสู่ผู้อ่าน (สุดใจ พรหมเกิด, 2559; Crawley, 1995; Day, 2015)

สำหรับในประเทศไทยนั้น มีหลายภาคส่วนด้วยกันที่ ได้ร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ไม่ว่าจะเป็น

- 1) **ภาคีเครือข่ายด้านวิชาการ** จากกระทรวงสาธารณสุข และภาคประชาสังคม
- 2) **ภาคีเครือข่ายนโยบายและภาคีเครือข่ายการอ่าน** จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร และโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร
- 3) **ภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนงานท้องถิ่น** ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โรงเรียน และภาคประชาสังคม
- 4) **ภาคีเครือข่ายงานด้านสื่อมวลชน** ด้านสิ่งพิมพ์ และโทรทัศน์ รวมทั้ง
- 5) **ภาคีเครือข่ายภาครัฐกิจเอกชน** โดยมีจุดประสงค์ร่วมกัน คือ สร้างสรรค์การจัดการทางสังคมที่นำไปสู่ระบบหนังสือและสื่ออ่านให้เอื้อต่อการเกิดวัฒนธรรมการอ่าน และสร้างพฤติกรรม การอ่านให้เกิดเป็นนิสัยทั้งกับเด็กในครอบครัว เด็กในโรงเรียน และประชาชนทั่วไป ในท้ายที่สุด

จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันมีหลากหลายภาคส่วนด้วยกัน ทั้งภาคส่วนวิชาการ การศึกษา สื่อมวลชน ประชาสังคม ตลอดจนภาคส่วนเอกชน ที่ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรม การอ่านของคนไทย ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงตั้งข้อสงสัยว่า หลังจากที่ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของเครือข่ายต่างๆ ไปแล้วนั้น มีผลลัพธ์อะไรบ้างที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนมีปัจจัย การสื่อสารด้านใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรม การอ่านของคนไทย จึงนำมาซึ่งการศึกษาวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดจากกิจกรรมการส่งเสริมการอ่านของภาคีเครือข่ายด้านการส่งเสริมการอ่าน
2. เพื่อศึกษาความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ ทักษะการอ่าน และพฤติกรรม การอ่านของคนไทย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอ่าน กับทัศนคติ ต่อการอ่าน และพฤติกรรม การอ่านของคนไทย

4. เพื่อศึกษาตัวแปรด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการพยากรณ์พฤติกรรม การอ่านของคนไทย

สมมติฐาน

1. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอ่านของคนไทย
2. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การอ่านของคนไทย
3. ทักษะการอ่าน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การอ่านของคนไทย
4. ทักษะการอ่าน เป็นตัวแปรที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการพยากรณ์พฤติกรรม การอ่านของคนไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ และพฤติกรรม

ทัศนคตินับว่าเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความรู้ และพฤติกรรม ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อม มีความเชื่อมโยงกับทัศนคติ และส่งผลต่อพฤติกรรม โดยการสื่อสารนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัจเจกบุคคล มีความรู้ มีทัศนคติเชิงบวกต่อสิ่งเร้า และนำไปสู่การยอมรับ และปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ผู้ส่งสารคาดหวังในท้ายที่สุด (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533; Schwartz, 1975) โดยมีรายละเอียดของแต่ละตัวแปร ดังต่อไปนี้

2.1.1) แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude)

ทัศนคติ มีความสัมพันธ์อย่างแน่นหนา กับความเชื่อ ซึ่งก็คือ โลกทัศน์ที่ถูกปลูกฝังมาก่อนหน้า (Predispositions) แต่แตกต่างกันตรงที่ว่า ทัศนคติ คือ ความเชื่อที่ได้รับการประเมิน (Evaluative belief) แล้วว่า ตนเองชอบ/ ไม่ชอบ เห็นด้วย/ ไม่เห็นด้วย กับโลกทัศน์ ดังกล่าว ทั้งนี้สิ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ประกอบไปด้วย 1) องค์ประกอบของการสื่อสาร อาทิ คุณสมบัติของผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร ช่องทางการสื่อสาร และความคิดเห็นของผู้รับสารต่อองค์ประกอบดังกล่าว นอกจากนี้ 2) การที่บุคคลได้รับข่าวสารต่างๆ ทั้งจากสื่อบุคคล สื่อมวลชน หรือแม้กระทั่งสื่อใหม่ ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติ และนำไปสู่การปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ผู้ส่งสาร

คาดหวัง แต่ต้องขึ้นอยู่กับว่า “ช่องทางการสื่อสาร” และ “เนื้อหาสาร” ที่สื่อออกมานั้นมีความสอดคล้องกับความรู้ และทัศนคติดั้งเดิมของผู้รับสารมากน้อยเพียงใด (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533; อรรถพร ปิณฑนโสภา, 2554; Schramm, 1973)

2.1.2) แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับการปฏิบัติ หรือพฤติกรรม (Practice)

การยอมรับการปฏิบัติ หรือพฤติกรรม คือ การกระทำที่มีพื้นฐานมาจากทัศนคติ และความรู้ของปัจเจกบุคคล การที่บุคคลมีการแสดงพฤติกรรมแตกต่างกันนั้นเกิดมาจากการที่ปัจเจกมีความรู้ และทัศนคติที่แตกต่างกัน นอกจากนี้พฤติกรรมที่แตกต่างกันยังเกิดมาจากการเปิดรับข่าวสาร และการตีความเนื้อหาสารที่แตกต่างกันอีกด้วย ทั้งนี้ Schwartz (1975) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และการยอมรับการปฏิบัติ หรือพฤติกรรมไว้ว่า ทัศนคติเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และการปฏิบัติ นอกจากนี้ความรู้ และทัศนคติที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก จะส่งผลให้เกิดการปฏิบัติตามมา

2.1.3) ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ และพฤติกรรมการอ่าน

ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม ส่งผลต่อทัศนคติต่อพฤติกรรมนั้นๆ เช่น ถ้าเชื่อว่าหากตนเองอ่านหนังสือแล้ว จะได้รับผลตอบแทนในทางบวกก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านหนังสือมากขึ้น และเมื่อมีทัศนคติในทางบวกก็จะเกิดเจตนาที่ดี และความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรมนั้นๆ ตามมา (Ajzen & Fishbein, 1975) โดย Stokmans (1999) พบว่า ทัศนคติที่ดีต่อการอ่านส่งผลต่อพฤติกรรมการอ่าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Schooten, Glopper, และ Stoel (2004) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการอ่านหนังสือ พบว่า ทัศนคติที่เป็นความเชื่อว่าการอ่านจะทำให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น ด้านอารมณ์ความรู้สึกที่ดี ได้มีจินตนาการ สนุกสนาน และการมีทัศนคติเชิงบวกต่ออิทธิพลทางความคิดจากบุคคลรอบข้างที่มีต่อการอ่าน เป็นตัวแปรทำนายที่มีประสิทธิภาพที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการอ่านวรรณกรรมของวัยรุ่นมากที่สุดมากกว่านั้น ยังพบว่า การใช้กลยุทธ์การโน้มน้าวใจ

โดยการใช้สื่อบุคคลที่เป็นผู้นำทางความคิดที่กลุ่มเป้าหมายให้ความเชื่อถือ และไว้วางใจ เข้าไปพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมายโดยตรง หรือเพื่อนฝูงของกลุ่มเป้าหมาย ยังส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อประเด็นที่ต้องการสื่อสาร และยอมปฏิบัติตามในท้ายที่สุด (Rogers, 2003)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ ในการสื่อสารชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

สื่อที่นักสื่อสารชุมชนสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพมีหลากหลายสื่อด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ สื่อกิจกรรม สื่อบุคคล และสื่อใหม่ ที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ และการตอบกลับ โดยสื่อใหม่เป็นสื่อที่สามารถเสริมพลังอำนาจให้กับบุคคล และขับเคลื่อนให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนสามารถมีส่วนร่วมในการนำเสนอเนื้อหาสารเกี่ยวกับชุมชน ผ่านรูปภาพ เสียง และข้อความมากไปกว่านั้น เทคโนโลยีการสื่อสารในยุคดิจิทัลยังสนับสนุนให้ชาวชุมชนในระดับรากหญ้าสามารถสะท้อนความเห็น ปัญหาและทางออกในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับชุมชนได้อย่างทันท่วงที (Prasad, 2009; Malikhao, 2016) ทั้งนี้ การมีเว็บไซต์ของชุมชน ยังเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้คนในชุมชนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ นำเสนอประเด็นที่สำคัญ และสังคมให้ความสนใจ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เอื้อต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นประชาธิปไตย โดยหัวข้อต่างๆ ที่นำเสนอในเว็บไซต์ หรือที่นำมาตั้งเป็นกระทู้ถาม สามารถเป็นเนื้อหาที่มาจากสื่อโทรทัศน์ หรือวิทยุ ในส่วนของการสร้างเนื้อหาสารในเว็บไซต์ กรณีที่ชุมชนมีเว็บไซต์ของชุมชน ยังเอื้อให้ทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างเนื้อหาที่เหมาะสมกับกลุ่มของตนอีกด้วย ในขณะที่คลิปวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพที่ผลิตขึ้นโดยคนในชุมชน ควรมีการอัปโหลดขึ้นบนเว็บไซต์ของชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวชุมชนอื่นๆ ได้เห็นถึงความสามารถของตนในการใช้สื่อใหม่เพื่อนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับคนในชุมชน (Baker, Baker, & Bormann, 2013)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับดัชนีการอ่านของไทยในด้านพฤติกรรมกรรมการอ่าน

กรอบดัชนีการอ่านของไทยในด้านพฤติกรรมกรรมการอ่าน ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบด้านพฤติกรรมกรรมการอ่าน 2) ด้านความสามารถในการอ่าน และ 3) ด้านผลลัพธ์จากการอ่าน โดยมีตัวบ่งชี้ทั้งหมดจำนวน 16 ตัวบ่งชี้ (สำนักอุทยานการเรียนรู้, 2553) ดังนี้

2.3.1) องค์ประกอบด้านพฤติกรรมกรรมการอ่าน มีตัวบ่งชี้พฤติกรรมกรรมการอ่านจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความหลากหลายของหนังสือที่อ่าน จำนวนเรื่องที่อ่านในรอบ 1 สัปดาห์ จำนวนวันที่อ่านต่อสัปดาห์ เวลาที่ใช้ในการอ่านเฉลี่ยต่อวัน ร้อยละของเวลาว่างที่ใช้ในการอ่านต่อวัน และค่าใช้จ่ายในการอ่านต่อเดือน

2.3.2) องค์ประกอบด้านความสามารถในการอ่าน มีตัวบ่งชี้ความสามารถในการอ่านจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความคล่องแคล่วในการอ่าน ความสามารถในการจดจำเรื่องราวที่อ่าน ความเข้าใจในการอ่าน ความสามารถในการนำเสนอที่อ่านไปใช้ประโยชน์ และความสามารถในการวิเคราะห์

2.2.3) องค์ประกอบด้านผลลัพธ์จากการอ่าน มีตัวบ่งชี้ผลลัพธ์จากการอ่าน 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ความสำเร็จในการศึกษาเรียนรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุข และความสามารถในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method) ที่ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ และ 2) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1) วิธีวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสอบถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นภาคีเครือข่ายที่ขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมการอ่าน ทั้งในด้านวิชาการ ด้านนโยบาย ด้านการขับเคลื่อนงานในชุมชนท้องถิ่น และด้านสื่อมวลชน ทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 52 คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ในการศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดจากกิจกรรมการส่งเสริมการอ่านของภาคีเครือข่ายด้านการส่งเสริมการอ่าน

1.2) เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่เก็บข้อมูล

เกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่เก็บข้อมูล คือ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดข้อเสนอที่พร้อมขับเคลื่อนเป็นนครแห่งการอ่านนำร่อง และพร้อมผลักดันการอ่านเป็นวาระของจังหวัด ของทั้ง 4 ภูมิภาค ดังต่อไปนี้ 1) ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ สุรินทร์ และอุบลราชธานี 3) ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดกระบี่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส และ 4) ภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร

1.3) การออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้พัฒนาข้อคำถามเกี่ยวกับผลลัพธ์จากการอ่าน จากดัชนีการอ่านของไทยในด้านพฤติกรรมกรรมการอ่านที่พัฒนาโดยสำนักอุทยานการเรียนรู้ (2553)

1.4) การเชื่อมโยงสู่การวิจัยเชิงปริมาณ

คณะผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive data analysis) ที่ได้รับจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ตลอดจนรายงานผลการวิจัยทัศนคติและพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย ของ สำนักอุทยานการเรียนรู้ (2553) มาร่วมกันพัฒนาข้อคำถามในแบบสอบถาม เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยเชิงปริมาณมีความสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1) วิธีวิจัย การกำหนดขนาดตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research method) และใช้แบบสอบถามปลายปิด (Close-ended questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเพื่อสำรวจระดับการเปิดรับข่าวสาร ทักษะคิด และพฤติกรรมการอ่าน ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 390 คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability random sampling) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1) ขั้นตอนแรก คณะผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) 4 ภูมิภาค ภาคละ 1 จังหวัด โดยคัดเลือกจากจังหวัดที่มีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดข้อเสนอ ที่พร้อมขับเคลื่อนเป็นนครแห่งการอ่านนำร่อง และพร้อมผลักดันการอ่านเป็นวาระของจังหวัด

2.1.2) ขั้นตอนที่สอง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกำหนดจำนวน (Quota sampling) จังหวัดละ 100 คน โดยแบ่งเป็น 1) กลุ่มตัวอย่างจากภาคเหนือ คือ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 100 คน 2) กลุ่มตัวอย่างจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 100 คน 3) กลุ่มตัวอย่างจากภาคกลาง คือ กรุงเทพมหานคร จำนวน 100 คน และ 4) กลุ่มตัวอย่างจากภาคใต้ คือ จังหวัดกระบี่ จำนวน 100 คน

2.1.3) ขั้นตอนที่สาม คณะผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience sampling) ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 4 จังหวัด ข้างต้น ทั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 390 คน

2.2) การออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้แบ่งข้อคำถามในแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) การเปิดรับข่าวสาร (2) ทักษะคิดเกี่ยวกับการอ่าน และ (3) พฤติกรรมการอ่าน โดยพัฒนาข้อคำถามมาจาก (1) ข้อมูลเชิงพรรณนาที่ได้รับจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (2) แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ทักษะคิด และพฤติกรรม และ (3) แนวคิดเกี่ยวกับดัชนีการอ่านของไทยในด้านพฤติกรรมการอ่าน

2.3) การทดสอบความเที่ยงของเครื่องมือ

การตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือด้วยวิธีการคำนวณค่า Cronbach's Alpha Coefficient กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน พบว่าแต่ละส่วนของคำถามมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาอยู่ระหว่าง 0.738–0.915 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่เชื่อถือได้

2.4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive statistical analysis) คณะผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาแจกแจงเป็นค่าเฉลี่ยของแต่ละตัวแปร ขณะที่การวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential statistical analysis) ใช้ 1) การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 1) การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอ่าน กับทัศนคติต่อการอ่านของคนไทย และพฤติกรรมการอ่านของคนไทย และ 2) ทักษะคิดต่อการอ่าน กับพฤติกรรมการอ่านของคนไทย และ 2) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) โดยวิธีการ Stepwise regression ระหว่างตัวแปรทำนาย ได้แก่ การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอ่าน และทัศนคติต่อการอ่านของคนไทย กับตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ พฤติกรรมการอ่านของคนไทย

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก 4 ภูมิภาคทั่วประเทศ รวมทั้งกรุงเทพมหานคร พบว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่านของภาคีเครือข่ายด้านการส่งเสริมการอ่าน ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อเยาวชนและผู้ใหญ่ โดยสำหรับเยาวชนนั้น การอ่านเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีแก่เยาวชนในการทำกิจกรรมชุมชน อาทิ สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าว ยกระดับผลการเรียน เพิ่มทักษะด้านภาษา สำหรับผู้ใหญ่ กิจกรรมการอ่านช่วยยกระดับในการประกอบอาชีพ เกิดพฤติกรรมการอ่าน ยกระดับความสำคัญระหว่างครอบครัว ผู้สูงอายุ และชุมชนโดยมีรายละเอียดของแต่ละประเด็นที่ค้นพบ ดังต่อไปนี้

1.1) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นพื้นฐานที่สำคัญของเด็กเพื่อใช้ต่อยอดสู่การทำกิจกรรมอื่นๆ ในอนาคต

ภาคินครแห่งการอ่านจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าเด็กนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการอ่านของทางโรงเรียน สามารถต่อยอดทักษะที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการยวทูตการอ่านไปใช้ในกิจกรรมอื่นๆ อาทิ เด็กที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมยวทูตการอ่านของทางโรงเรียนในช่วงวัยประถมศึกษา ต่อมาได้รับรางวัลยวทูตการอ่านดีเด่นระดับประเทศจนกระทั่งได้รับรางวัลพระราชทานเยาวชนต้นแบบ โดยอาศัยทักษะพื้นฐานที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการยวทูตการอ่าน

1.2) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการแสดงออกที่รุนแรงของเด็กให้มีความอ่อนโยนมากขึ้น

ภาคินครแห่งการอ่านจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าเด็กนักเรียนที่พิการซ้ำซ้อน เคยมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวไม่สามารถเข้ากับเพื่อนได้แต่โดยอาศัยการเข้าร่วมกิจกรรมยวทูตการอ่านเด็กนักเรียนดังกล่าวได้เริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเอง โดยการอ่านหนังสือวันละ 5 เล่ม ระหว่างรอผู้ปกครองมารับกลับบ้าน สืบเนื่องจากกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน นอกเหนือจากจะทำให้เด็กอ่านหนังสือเป็นประจำมากขึ้น ยังส่งผลต่อเนื่องให้เด็กคนดังกล่าวมีความอ่อนโยนใจเย็น และเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้ดีมากขึ้นดังที่กล่าวว่า

“มีเด็กที่พิการซ้ำซ้อนคนหนึ่ง พอเค้ามาร่วมกิจกรรมยวทูตการอ่านกับเรา เค้าอ่านหนังสือได้วันละ 5 เล่ม ระหว่างรอผู้ปกครอง ผู้ปกครองบอกลูกเค้ามีความสุขมาก ลูกอยากมาโรงเรียน เค้าก็ใจเย็นขึ้น เข้ากับเพื่อนได้มากขึ้น จากตอนแรกที่มาแต่ห้องสมุด ไม่เอาเพื่อนเลย”

(ข้าราชการครูส่วนภูมิภาค 3, การสัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2560)

1.3) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านช่วยให้เด็กนักเรียนมีผลการเรียนที่ดีขึ้น

ภาคินครแห่งการอ่านจังหวัดกระบี่พบว่าเด็กนักเรียนที่แต่ก่อนมีพฤติกรรมที่เกเร ดุดมและมึนผลการศึกษาที่ไม่ดีนัก ต่อมาเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของทางภาคีเครือข่าย ส่งผลให้เด็กคนดังกล่าวเกิดความสุขสนทนากับการอ่านดุดมน้อยลงและมีผลการเรียนที่ดีขึ้น ดังที่กล่าวว่า

“การอ่านให้มีความสุข ทำให้ดุดมน้อยลง ผมมีเกรดดีขึ้น แต่ก่อนความจริงเลยผมคิด ร กับ 0 ประมาณ 4 - 5 ตัว แต่ตอนนี้เหลือ 2 - 3 ตัว แต่ไม่มี ร แล้วเพราะผมเป็นเด็กเกเร”

(นักเรียนแกนนำ, การสัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2560)

1.4) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านช่วยให้เด็กนักเรียนมีทักษะทางภาษาไทยที่ดีมากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการอ่านที่เห็นได้ชัดเจนจากกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของภาคีเครือข่ายจังหวัดอุบลราชธานี คือ นักเรียนมีคะแนนการสอบโอเน็ต (O-Net) วิชาภาษาไทยเพิ่มสูงขึ้นจากปีก่อนๆ ตลอดจนได้รับรางวัลชนะเลิศแข่งขันคัดลายมือ ส่งผลให้โรงเรียนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการหันมาให้ความสนใจกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กนักเรียนในโรงเรียนของตนเพิ่มมากขึ้น

1.5) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านช่วยส่งเสริมให้ผู้ปกครองเกิดพฤติกรรมการอ่านที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของตนมากขึ้น

บางโรงเรียนของภาคินครแห่งการอ่านจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการขยายกลุ่มเป้าหมายจากเด็กนักเรียนไปยังผู้ปกครองที่มารอรับนักเรียนกลับบ้าน โดยการให้ผู้ปกครองสามารถเป็นสมาชิกห้องสมุดของโรงเรียน เพื่อที่จะยืมหนังสือกลับบ้านได้โดยหนังสือที่ผู้ปกครองยืมมักเป็นหนังสือที่เกี่ยวข้องกับอาชีพที่ผู้ปกครองประกอบอยู่

1.6) รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจส่งผลให้คนในชุมชนเกิดพฤติกรรมการอ่านมากขึ้น

ภาคีเครือข่ายจังหวัดกระบี่ยังมีการสร้างสรรค์กิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้มีความน่าสนใจมากขึ้นผ่านกิจกรรมการอ่านริมชายหาด การอ่านหนังสือที่ทำเป็นหน้ากาก และการเล่านิทานจากถุงมือกระดาษเพื่อเป็นการส่งเสริมการอ่านอีกแบบหนึ่งในรูปแบบแปลกใหม่ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวช่วยดึงดูดความสนใจ ความกระตือรือร้น สร้างความสนุกสนาน และกระตุ้นให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านมากขึ้นสืบเนื่องจากพฤติกรรมการอ่านหนังสือเป็นประจำส่งผลให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะการอ่าน ความกล้าแสดงออก การพูดจาอย่างมีเหตุผล และมีสาระมากขึ้นดังที่กล่าวว่า

“นักเรียนก็ใช้กิจกรรมอ่านริมชายหาด แล้วก็มีการอ่านด้วยวิธีต่างๆ เช่น ใช้วิธีการอ่านเป็นหนังสือทำเป็นหน้ากากแล้วก็เล่านิทานจากถุงมือกระดาษเพื่อเป็นการส่งเสริมการอ่านอีกแบบหนึ่งเป็นแบบแปลกใหม่เพื่อให้ได้การอ่านที่มีมาตรฐานมีศักยภาพ เรียกว่าการอ่านแล้วมีผลลัพธ์มากขึ้นกว่าเดิม”

(ข้าราชการครูส่วนภูมิภาค 5, การสัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2560)

นอกจากนั้น ยังพบว่าผู้ใหญ่ในชุมชนยังมีพฤติกรรมการอ่านเพิ่มมากขึ้น สังเกตได้จากการอ่านหนังสือระหว่างรอเรือ ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมรณการหนังสือที่บริเวณท่าเรือ โดยส่วนมากผู้ใหญ่ในชุมชนมักจะเลือกอ่านหนังสือประเภทนิยาย การเกษตรวารสารภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุให้ความสนใจเป็นพิเศษกับหนังสือที่เกี่ยวกับการเพาะปลูก และการทำการประมง โดยพบว่ามีการยืมหนังสือดังกล่าวกลับไปบ้าน

1.7) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านช่วยให้คนที่ไม่เคยได้เข้าห้องสมุดหรืออ่านหนังสือที่หลากหลายประเภทมากขึ้น

ภาคีเครือข่ายวิชาการ โครงการสถานศึกษาต้นแบบชุมชนอ่านสร้างสุข ได้เคยออกเรือห้องสมุดเคลื่อนที่

ล่องไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา และจอดเทียบท่าที่ชุมชนมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่าได้ผลจากที่ตั้งเป้าไว้อย่างมาก เนื่องจากชาวมุสลิมบางคนเกิดมาไม่เคยเข้าห้องสมุด หรือไม่เคยได้อ่านหนังสือมาก่อน โดยเฉพาะกลุ่มคนชรา และเด็ก แต่พอมีโครงการดังกล่าวส่งผลให้ชาวมุสลิมในชุมชนสนใจการอ่านมากขึ้น อาทิ กลุ่มคนชราสนใจหนังสือเกี่ยวกับการทำอาหาร ในขณะที่กลุ่มเด็กให้ความสนใจกับหนังสือสามมิติ (Pop-up book) เป็นต้น อีกทั้งยังสามารถสะท้อนให้ทางภาคีเครือข่ายจัดหาหนังสือที่ตนเองสนใจในการออกเรือห้องสมุดเคลื่อนที่ในครั้งต่อไป

“เราเคยออกเรือห้องสมุดเคลื่อนที่แม่น้ำเจ้าพระยาไปจอดที่ท่าหนึ่งมีคนอิสลามมาใช้ 7-8 คน แต่คนอิสลามกลุ่มนี้เกิดมาไม่เคยเข้าห้องสมุด ไม่เคยเห็นหนังสือประเภทนี้ ช่วงนั้นหนังสือ Pop-up มาแรง เด็ก ๆ เค้าชอบมาก ดันตา ไม่เคยเห็น คนแก่มาบอกว่าเค้าอยากได้หนังสือเกี่ยวกับการทำอาหาร”

(นักวิชาการศึกษาส่วนกลาง 3, การสัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2560)

1.8) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวและทำให้ผู้สูงอายุเห็นถึงความสำคัญของการอ่านออกเขียนได้มากขึ้น

ภาคีขับเคลื่อนงานในชุมชนท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ พบว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่านช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว เนื่องจากการที่บุคคลในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย สังเกตว่าบุตรหลานของตนให้ความสำคัญกับการอ่านหนังสือ ส่งผลให้บุคคลในครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมบุตรหลานมากขึ้น อาทิ การซักถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่บุตรหลานของตนอ่าน การอธิบายเนื้อหาส่วนที่บุตรหลานของตนยังไม่เข้าใจ หรือพ่อแม่บางท่านอ่านหนังสือให้ลูกของตนเองฟังเป็นประจำมากขึ้น ในกรณีที่ลูกของตนยังไม่สามารถอ่านหนังสือได้ มากไปกว่านั้น ยังพบว่า ผู้สูงอายุบางท่านยังไปสมัครเรียนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เพื่อที่ตนเองจะได้สามารถอ่านออก

เขียนได้ และสามารถเล่านิทานให้หลานของตนฟังได้ ดังที่กล่าวว่า

“อย่างที่บ้านผม ภรรยาผมที่เป็นย่าของหลานถึงกับลงทุนไปเรียน กศน. ให้จบมัธยม 6 เพื่อที่จะได้อ่านหนังสือออก และเล่านิทานให้หลานฟังได้”

(นักขับเคลื่อนภาคประชาสังคม 5, การสัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2560)

1.9) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านช่วยเปลี่ยนแปลงรูปแบบพฤติกรรมกรรมการรวมกลุ่มของคนในชุมชน

ในบางพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของทางภาคีเครือข่าย ยังช่วยเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรมกรรมการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์มากขึ้น อาทิ จากที่แต่ก่อนชาวบ้านในชุมชนมักมาจับกลุ่มเล่นการพนัน หรือนินทาที่ศาลาของหมู่บ้าน พอทางภาคีเครือข่ายนำคู่มือหนังสือที่มีหนังสือหลากหลายประเภท และมีความน่าสนใจไปติดตั้งไว้ที่ศาลาของหมู่บ้าน คนในชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงลบ โดยเปลี่ยนจากการที่เคยรวมกลุ่มนั่งนินทากัน หรือเล่นการพนัน มาเป็นการรวมกลุ่มกันอ่านหนังสือมากขึ้น ยิ่งกว่านั้น การรวมกลุ่มกันอ่านหนังสือของผู้ใหญ่ในชุมชน ยังส่งผลให้ลูกหลานของตนที่เห็นพฤติกรรมดังกล่าวปฏิบัติตาม และมีพฤติกรรมรักการอ่านมากขึ้น ดังที่กล่าวว่า

“เมื่อก่อนชาวบ้านชอบเล่นการพนัน จับกลุ่มนินทากัน เราไปถามว่ามุดตรงไหนที่ชาวบ้านชอบมารวมกลุ่มมากที่สุดเราเลยเอาคู่มือหนังสือไปวางในจุดที่ชาวบ้านชอบมานั่ง เห็นว่าหนังสือที่เราเอามาไว้มีความหลากหลาย น่าสนใจ กลายเป็นว่า จากเดิมที่ชอบจับกลุ่มนินทากัน กลายเป็นมานั่งอ่านหนังสือกันมากขึ้น แล้วลูกหลานจะทำตาม”

(นักขับเคลื่อนภาคประชาสังคม 3, การสัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2560)

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

2.1) ลักษณะทางประชากร

กลุ่มตัวอย่างมีทั้งหมด 390 คน มาจากกรุงเทพมหานคร มากที่สุด รองลงมา คือ จังหวัดสุรินทร์ กระบี่ และเชียงใหม่ ตามลำดับ โดย 3 ใน 5 เป็นเพศหญิง และมีช่วงอายุต่ำกว่า 15 ปี รองลงมา คือ กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 16 - 30 ปีมากกว่าครึ่งมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา โดยเป็นนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา มากที่สุด รองลงมา คือ กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพรับจ้าง

2.2) ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ

โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.07$) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารผ่าน “สื่อบุคคล” มากที่สุด รองลงมาคือ “สื่อมวลชน” และลำดับต่อมาคือ “สื่อใหม่” ในทางกลับกัน ประเภทสื่อที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับน้อยที่สุด คือ “สื่อกิจกรรม” ส่งเสริมการอ่านของแต่ละพื้นที่

2.3) ทักษะต่อการอ่าน

โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีทักษะเชิงบวกต่อการอ่านหนังสือ ($\bar{x} = 3.64$) มากกว่าทักษะเชิงลบ ($\bar{x} = 2.25$) โดยเห็นด้วยในระดับมากเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกอารมณ์ดีที่ได้อ่านหนังสือ มากที่สุด รองลงมา คือ มีความรู้สึกมีจินตนาการ และมีอารมณ์ร่วมกับเนื้อหา มากกว่านั้น กลุ่มตัวอย่างยังไม่เห็นด้วยต่อทักษะเชิงลบเกี่ยวกับการอ่านหนังสือ อาทิ ความรู้สึกเกลียด เบื่อ ไม่อยากเข้าใจ ลี้ๆ ง่วงนอน และอยากทำอย่างอื่นมากกว่า ตามลำดับ

2.4) พฤติกรรมการอ่าน

โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีความถี่ในการอ่านหนังสือในระดับสูง ($\bar{x} = 3.69$) โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความถี่ในการอ่านหนังสือด้านความเพลิดเพลิน เช่น การ์ตูน นวนิยาย เรื่องสั้น หนังสือเกม หนังสือนิทาน นิตยสาร เกี่ยวกับ แฟชั่น ดารา ภาพยนตร์ บันเทิง มากที่สุดโดยส่วนมากมีพฤติกรรมการอ่านหนังสือ 3-5 เรื่อง และ 2 วัน

ต่อ 1 สัปดาห์ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มตัวอย่างยังมีความสามารถในการอ่านหนังสือในระดับสูง ($\bar{x} = 3.61$) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด รองลงมา คือ การวิเคราะห์แยกแยะระหว่างหนังสือที่ดี/ไม่ดีได้ และลำดับต่อมา คือ ทำความเข้าใจในเรื่องราวเนื้อหาสาระที่อ่านได้ ส่วนผลลัพธ์ที่เกิดจากการอ่านพบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างเกิดผลลัพธ์ในระดับมาก

จากการอ่านหนังสือ ($\bar{x} = 3.90$) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกิดผลลัพธ์จากการอ่านหนังสือในแง่มุมมองความรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน มากที่สุด รองลงมา คือ ผ่อนคลายความเครียดและลำดับต่อมา คือ เกิดปัญหาหรือการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

2.5) สมมติฐานที่ 1: การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอ่านของคนไทย

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ และทัศนคติต่อการอ่านของคนไทย

การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ	ค่าสหสัมพันธ์ระดับนัยสำคัญ	ทัศนคติต่อการอ่าน	
		ระดับความสัมพันธ์	
สื่อใหม่ เช่น เฟซบุ๊กแฟนเพจและเว็บไซต์	.505***	.000	ปานกลาง
สื่อมวลชนเช่น รายการส่งเสริมการอ่านทางโทรทัศน์	.357***	.000	ต่ำ
สื่อบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ห้องถิ่น ครู แกนนำส่งเสริมการอ่าน จิตอาสา และคนในครอบครัว	.425***	.000	ปานกลาง
สื่อกิจกรรม เช่น โครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน	.420***	.000	ปานกลาง

หมายเหตุ *** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรย่อยของการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ ทั้ง 4 ตัวแปร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อการอ่านของคนไทย โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ตัวแปรการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อใหม่เช่น เฟซบุ๊กแฟนเพจ และเว็บไซต์ การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อมวลชน เช่น เจ้าหน้าที่ห้องถิ่น ครู แกนนำส่งเสริมการอ่าน จิตอาสา

และคนในครอบครัว และการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อกิจกรรม เช่น โครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับทัศนคติต่อการอ่านของคนไทย ตามลำดับ อย่างไรก็ตามการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อมวลชน เช่น รายการส่งเสริมการอ่านทางโทรทัศน์ มีความสำคัญเชิงบวกในระดับต่ำกับทัศนคติต่อการอ่านของคนไทย

2.6) สมมติฐานที่ 2: การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอ่านของคนไทย

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ และพฤติกรรมการอ่านของคนไทย

การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ	ค่าสหสัมพันธ์ ระดับนัยสำคัญ	พฤติกรรมการอ่าน	
		ระดับความสัมพันธ์	
สื่อใหม่ เช่น เฟซบุ๊กแฟนเพจ และเว็บไซต์	.411***	.000	ปานกลาง
สื่อมวลชนเช่น รายการส่งเสริมการอ่านทางโทรทัศน์	.313***	.000	ต่ำ
สื่อบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ห้องถิ่น ครู แกนนำส่งเสริมการอ่าน จิตอาสา และคนในครอบครัว	.349***	.000	ต่ำ
สื่อกิจกรรม เช่น โครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน	.294***	.000	ต่ำ

หมายเหตุ *** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 2 พบว่า ตัวแปรย่อยของการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ ทั้ง 4 ตัวแปร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการอ่านของคนไทย โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อใหม่มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมการอ่านของคนไทย ในขณะที่การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับ

การอ่านผ่านสื่อบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ห้องถิ่น ครู แกนนำส่งเสริมการอ่าน จิตอาสา และคนในครอบครัว การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อมวลชนเช่น รายการส่งเสริมการอ่านทางโทรทัศน์ และการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อกิจกรรม เช่น โครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำกับพฤติกรรมการอ่านของคนไทย ตามลำดับ

2.7) สมมติฐานที่ 3:ทัศนคติต่อการอ่าน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอ่านของคนไทย

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการอ่าน และพฤติกรรมการอ่านของคนไทย

ทัศนคติต่อการอ่าน	ค่าสหสัมพันธ์	พฤติกรรมการอ่าน	
		ระดับนัยสำคัญ	ระดับความสัมพันธ์
กลัว	.081	.141	ไม่มีความสัมพันธ์
มีความสุข	.245***	.000	ต่ำ
เบื่อ	-.205***	.000	ต่ำ
เกลียด	-.138*	.012	ต่ำมาก
ง่วงนอน	-.214***	.000	ต่ำ
ไม่อยากเข้าใกล้หนังสือ	.020	.718	ไม่มีความสัมพันธ์
อยากทำอย่างอื่นมากกว่า	-.022	.693	ไม่มีความสัมพันธ์
สนุกสนาน	.574***	.000	ปานกลาง

ทัศนคติต่อการอ่าน	ค่าสหสัมพันธ์	พฤติกรรมกรรมการอ่าน	
		ระดับนัยสำคัญ	ระดับความสัมพันธ์
อารมณ์ดี	.603***	.000	สูง
เหมือนได้อยู่ในโลกใบหนึ่ง	.559***	.000	ปานกลาง
มีจินตนาการ	.592***	.000	ปานกลาง
มีอารมณ์ร่วมกับเนื้อหา	.672***	.000	สูง

หมายเหตุ * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, *** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรทัศนคติเชิงบวกต่อการอ่าน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า การมีอารมณ์ร่วมกับเนื้อหา และการมีอารมณ์ที่ดี ล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย ตามลำดับมากกว่านั้น การได้มีจินตนาการ สนุกสนาน และเหมือนได้อยู่ในอีกโลกใบหนึ่ง ล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย ตามลำดับ ในขณะที่ ความรู้สึกมีความสุข มีความสัมพันธ์เชิงบวก

ในระดับต่ำกับพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย

ส่วนตัวแปรทัศนคติเชิงลบต่อการอ่าน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ .05 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ความรู้สึกง่วงนอน เบื่อ และเกลียด ล้วนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย ตามลำดับ หากทว่าเป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบ แต่อย่างไรก็ดี ยังพบว่า ความรู้สึกกลัว ไม่อยากเข้าใกล้หนังสือ และอยากทำอย่างอื่นมากกว่า ล้วนไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการอ่านของคนไทย

2.8) สมมติฐานที่ 4: ทัศนคติต่อการอ่าน เป็นตัวแปรที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการพยากรณ์การเกิดพฤติกรรมการอ่านของคนไทย

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรทัศนคติต่อการอ่านที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการพยากรณ์การเกิดพฤติกรรมการอ่านของคนไทย

ตัวแปรพยากรณ์	R ²	R ² Change	สัมประสิทธิ์ถดถอย		t	Sig
			B	β		
ทัศนคติต่อการอ่าน	.169	.169	.490	.346	5.784***	.000
การเปิดรับข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่านผ่านสื่อใหม่	.199	.030	.131	.185	3.084**	.002

หมายเหตุ ** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, *** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยการสื่อสารที่สามารถพยากรณ์การเกิดพฤติกรรมการอ่านของคนไทย ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ .01 มีทั้งหมด 2 ตัวแปรตามลำดับความสำคัญ คือ ทักษะการอ่าน และการเปิดรับข่าวสารที่เกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อใหม่เช่น เฟซบุ๊กแฟนเพจ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน โดยผลการวิเคราะห์ พบว่า ทั้ง 2 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์การเกิดพฤติกรรมการอ่าน ได้ร้อยละ 19.9 โดยตัวแปรทักษะการอ่าน เป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การเกิดพฤติกรรมการอ่านของคนไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ ร้อยละ 16.9 และมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β) เท่ากับ .346

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า ตัวแปรทักษะการอ่านและการได้รับข่าวสารผ่านสื่อใหม่เช่น เฟซบุ๊กแฟนเพจ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน สามารถร่วมกันพยากรณ์การเกิดพฤติกรรมการอ่านของคนไทย สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Ajzen และ Fishbein (1975) ที่พบว่า เมื่อบุคคลมีทัศนคติในทางบวกต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ก็จะเกิดเจตนาที่ดี และความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรมนั้นๆ ตามมา ตัวอย่างเช่น ถ้าเชื่อว่าหากตนเองอ่านหนังสือแล้วจะได้รับผลตอบแทนในทางบวกก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านหนังสือมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นยังยืนยันข้อค้นพบของ Stokmans (1999); Schooten, Gloppe, และ Stoel (2004) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการอ่านหนังสือ โดยพบว่า ทัศนคติที่เป็นความเชื่อว่าการอ่านจะทำให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น มีอารมณ์ความรู้สึกที่ดีขึ้นได้มีจินตนาการ สนุกสนาน และการมีทัศนคติเชิงบวกต่ออิทธิพลทางความคิดจากบุคคลรอบข้างที่มีต่อการอ่าน ส่วนเป็นตัวแปรทำนายที่มีประสิทธิภาพที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการอ่านวรรณกรรมของเยาวชน อีกทั้งผลการวิจัยยังยืนยันข้อค้นพบของ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร(2533); อรรถพร ปิณฑนโธวาท

(2554); Schramm (1973); Schwartz (1975) ที่พบว่า การที่บุคคลเปิดรับข่าวสารต่างๆ ผ่านสื่อบุคคล สื่อมวลชน หรือแม้กระทั่งสื่อใหม่ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและนำไปสู่การปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ผู้ส่งสารคาดหวังทั้งสิ้น ในกรณีที่ “ช่องทางการสื่อสาร” และ “เนื้อหาสาร” ที่สื่อออกมานั้นมีความสอดคล้องกับความรู้และทัศนคติดั้งเดิมของผู้รับสารมากไปกว่านั้น ผลการวิจัยยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับที่ Baker, Baker, & Bormann, 2013; Prasad (2009) ได้พบว่า การใช้สื่อใหม่ในการสื่อสารชุมชน เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊กแฟนเพจ บล็อก หรือทวิตเตอร์ สามารถกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีพฤติกรรมมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากสื่อใหม่เป็นสื่อที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ มีเสียง ภาพ และภาพเคลื่อนไหว ที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้รับสารได้มากกว่าสื่ออื่นๆ ตลอดจนมีช่องทางในการแสดงปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) หรือความคิดเห็นที่หลากหลาย เช่น ห้องสนทนา หรือแอปพลิเคชันต่างๆ ที่เอื้อต่อการสนทนา นอกจากนี้สื่อใหม่ยังสามารถทำงานในเชิงบูรณาการร่วมกับสื่ออื่นๆ ในชุมชนได้เป็นอย่างดี อาทิ สามารถนำข้อมูลข่าวสาร รูปภาพ หรือคลิปวิดีโอที่อัดไว้จากการจัดกิจกรรมในชุมชนมาอัปโหลดขึ้นที่หน้าเว็บไซต์ชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวชุมชนอื่นๆ ได้เห็นถึงความสามารถของตนในการใช้สื่อใหม่เพื่อนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชน นอกจากนี้ หัวข้อต่างๆ ที่นำเสนอในเว็บไซต์ หรือที่นำมาตั้งเป็นกระทู้ถาม สามารถเป็นเนื้อหาที่นำมาจากสื่อโทรทัศน์หรือวิทยุ ในส่วนของการสร้างเนื้อหาสารในเว็บไซต์กรณีที่มีเว็บไซต์ของชุมชน ยังเป็นการเอื้อให้ทุกภาคส่วนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างเนื้อหาสารที่เหมาะสมกับรสนิยมของคนในชุมชนของตนอีกด้วย

ทั้งนี้ ข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้น สามารถเทียบเคียงได้กับผลการวิจัยที่พบว่า การได้รับข่าวสารผ่านสื่อใหม่เช่น เฟซบุ๊กแฟนเพจ และเว็บไซต์ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน สามารถร่วมกันพยากรณ์การเกิดพฤติกรรมการอ่านของคนไทย ได้มากกว่าสื่ออื่นๆ กล่าวคือ เว็บไซต์ Happy Reading แฟนเพจงานส่งเสริม

วัฒนธรรมการอ่าน แพนเพจ 1 อ่านล้านต้น ของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน และเว็บไซต์ของแผนระบบสื่อและวิถีสุขภาวะทางปัญญาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) อันเนื่องมาจากการเผยแพร่ข่าวสารที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมการอ่านผ่านเว็บไซต์และเฟซบุ๊กแฟนเพจ สามารถเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ประกอบกับคุณสมบัติของสื่อใหม่ที่สามารถบูรณาการร่วมกับสื่ออื่นๆ ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ อาทิ การนำหนังสือมาอัปโหลดที่หน้าเว็บไซต์ หรือเฟซบุ๊กแฟนเพจ การนำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมการอ่านมาอัปโหลดที่หน้าเว็บไซต์ หรือเฟซบุ๊กแฟนเพจ ตลอดจนนำเนื้อหาที่ออกอากาศทางวิทยุ หรือโทรทัศน์มาอัปโหลดที่หน้าเว็บไซต์ หรือเฟซบุ๊กแฟนเพจ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ภาควิชาการอ่านในภาคประชาสังคม ได้ดำเนินการส่งเสริมการอ่านผ่านสื่อใหม่ และกิจกรรมด้านการอ่าน โดยมีการเผยแพร่ความรู้ด้านการอ่านผ่านสื่อใหม่ ได้แก่ เว็บไซต์ Happy Reading แพนเพจงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน แพนเพจ 1 อ่านล้านต้นของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน และเว็บไซต์ของแผนระบบสื่อและวิถีสุขภาวะทางปัญญาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในพื้นที่นำร่องหลายจังหวัด เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดกระบี่ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสุรินทร์

ซึ่งผลจากกิจกรรมดังกล่าวทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดพฤติกรรมการอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณที่กลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ การวิเคราะห์แยกแยะระหว่างหนังสือที่ดี/ไม่ดีได้ การทำความเข้าใจในเรื่องราวเนื้อหาสาระที่อ่านได้ ตลอดจนการได้รับความเพลิดเพลิน การผ่อนคลายความเครียดและการเรียนรู้ที่ดีขึ้นจากการอ่าน ซึ่งนำไปสู่อารมณ์ร่วมกับเนื้อหา มีอารมณ์ดี มีจินตนาการ สนุกสนาน และเหมือนได้อยู่ในอีกโลกใบหนึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับพฤติกรรมการอ่านตามตัวชี้วัด

ของสำนักอุทยานการเรียนรู้ (2553) ที่ระบุว่า ผลลัพธ์จากการอ่าน นอกจากการจดจำเรื่องราว ความเข้าใจแล้ว ควรเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ความสำเร็จในการศึกษาเรียนรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุข และความสามารถในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมการอ่านในประชาชนชาวไทยจะสามารถบรรลุตามประกาศประเด็นเร่งด่วนเรื่อง การดำเนินการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 –2561) ให้เป็นคนไทยยุคใหม่ที่มีคุณภาพที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยไม่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์แก้ปัญหา และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้ (สำนักอุทยานการเรียนรู้, 2554)

สรุป

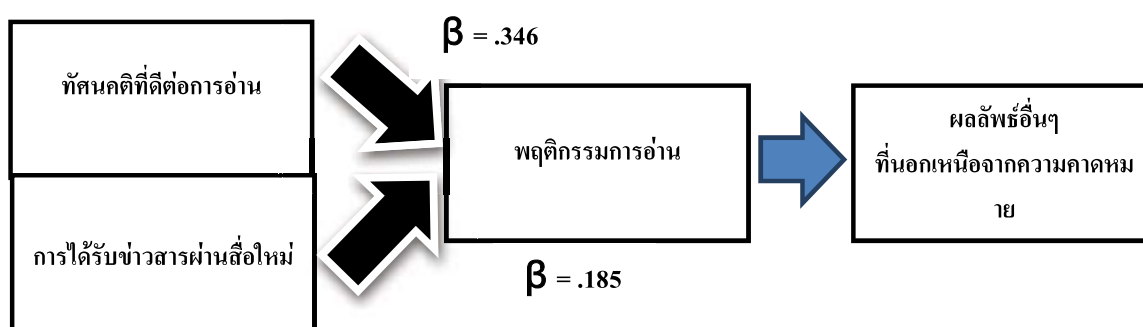
บทความวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการสื่อสารเพื่อพยากรณ์พฤติกรรมการอ่านของคนไทย” ประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method) ที่ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ และ 2) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยในแต่ละขั้นตอนมีข้อค้นพบ ดังนี้

1) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่านของภาคีเครือข่ายด้านการส่งเสริมการอ่าน ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวและทำให้ผู้สูงอายุเห็นถึงความสำคัญของการอ่านออกเขียนได้มากขึ้นมากกว่านั้น กิจกรรมการอ่านยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญของเด็กเพื่อใช้ต่อยอดสู่การทำกิจกรรมอื่นๆ ในอนาคตของเด็ก นอกจากนี้ เด็ก และเยาวชน ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของภาคีเครือข่าย มีผลการเรียนที่ดีขึ้น มีทักษะทางภาษาไทยดีขึ้น พุดจามีสาระ มีเหตุ มีผลติดเกมน้อยลง มีความสุขุม ใจเย็น และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนรอบข้างมากขึ้น ตลอดจนมีมุมมองความคิด และจินตนาการที่กว้างขวาง มากกว่านั้น ผู้ใหญ่ และเด็กที่เกิดมาไม่เคยเข้าห้องสมุด หรือไม่เคยได้อ่านหนังสือที่มีรูปแบบแปลกใหม่ เช่น หนังสือสามมิติ (Pop-up book)

เกิดความสนใจในประเภทหนังสือที่หลากหลายจากการทำกิจกรรมห้องสมุดเคลื่อนที่ของภาคเครือข่าย ส่งผลให้กลุ่มดังกล่าวมีพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอมากขึ้น ในส่วนของผู้ปกครอง พบว่าการที่โรงเรียนบางแห่งอนุญาตให้ผู้ปกครองสามารถเป็นสมาชิกห้องสมุดได้นั้น เป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้ปกครองเกิดพฤติกรรมการอ่านที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของตนเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ผู้ปกครองที่เป็นผู้สูงอายุ และไม่ได้มีการศึกษามากนัก เห็นความสำคัญของการอ่านออกเขียนได้มากขึ้น โดยได้สมัครเรียนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เพื่อที่ตนเองจะได้สามารถอ่านออกเขียนได้ และสามารถ

เล่านิทานให้หลานของตนฟังได้เป็นต้นในขณะ

2) ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอ่านผ่านสื่อต่างๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อการอ่าน และพฤติกรรมการอ่านของคนไทย นอกจากนี้ ทัศนคติต่อการอ่าน ก็มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการอ่านของคนไทยเช่นกัน ในขณะที่ปัจจัยการสื่อสารที่สามารถพยากรณ์การเกิดพฤติกรรมการอ่านของคนไทย มีทั้งหมด 2 ตัวแปรตามลำดับความสำคัญ คือ 1) ทัศนคติต่อการอ่าน และ 2) การได้รับข่าวสารผ่านสื่อใหม่เช่น เฟซบุ๊กแฟนเพจ และเว็บไซต์ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน

ภาพที่ 2 แสดงโมเดลปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอ่านของคนไทย ที่ได้จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ร่วมกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

หมายเหตุ: คือ การส่งผลของตัวแปรอิสระไปยังตัวแปรตามที่ได้จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากภาพที่ 2 สามารถอธิบายได้ว่าตัวแปรด้านการสื่อสาร ได้แก่ ทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน เช่น ความรู้สึกราวมดีที่ได้อ่านหนังสือ ความรู้สึกรู้จักจินตนาการ และมีอารมณ์ร่วมกับเนื้อหาและการเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อใหม่ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน เช่น เว็บไซต์ Happy Reading แฟนเพจงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน แฟนเพจ 1 อ่านล้านต้นของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน และเว็บไซต์ของแผนระบบสื่อและวิถีสุขภาวะทางปัญญาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ล้วนส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายเกิดพฤติกรรมเพื่อการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านเช่น ความสามารถในการนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ในการ

แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ การวิเคราะห์แยกแยะระหว่างหนังสือที่ดี/ไม่ดีได้ การทำความเข้าใจในเรื่องราว เนื้อหาสาระที่อ่านได้ ตลอดจนการได้รับความเพลิดเพลิน การผ่อนคลายความเครียดและการเรียนรู้ที่ดีขึ้นจากการอ่าน เป็นต้น ในขณะเดียวกัน การที่กลุ่มเป้าหมายที่เกิดพฤติกรรมการอ่าน ก็จะสามารถสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดผลลัพธ์อื่นๆที่นอกเหนือจากความคาดหมาย อาทิ เด็กที่ร่วมโครงการมีผลการเรียนดีขึ้น ดิเด็กมีมุมมอง มีความคิด และจินตนาการที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ผู้ใหญ่ และเด็กที่เกิดมาไม่เคยเข้าห้องสมุด หรือไม่เคยได้อ่านหนังสือที่มีรูปแบบแปลกใหม่ เกิดความสนใจในประเภทหนังสือที่หลากหลายจากการทำกิจกรรม

ส่งเสริมการอ่าน ส่งผลให้กลุ่มดังกล่าวมีพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอมากขึ้น ผู้สูงอายุสมัครเรียนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เพื่อที่ตนเองจะได้สามารถอ่านออกเขียนได้ และคนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่ออ่านหนังสือ แทนการจับกลุ่มพูดคุยหรือนินทากัน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) เนื่องจากการเปิดรับข่าวสารจากสื่อใหม่เป็นปัจจัยที่สามารถพยากรณ์พฤติกรรมการอ่านของคนไทยได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรสื่อมวลชนและสื่อใหม่ ควรใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการอ่าน อาทิ การหายูทูบเบอร์ (YouTuber) ที่มีอิทธิพลต่อเด็กในการสร้างแรงบันดาลใจให้หันมาสนใจอ่านหนังสือหรือไอดอล (Idol) ของวัยรุ่น เช่น ดารา/ศิลปิน/นักร้อง ทั้งที่เป็นคนไทยและต่างประเทศที่ชอบอ่านหนังสือมาสร้างแรงบันดาลใจ หรือประสบการณ์ร่วมให้กับกลุ่มแฟนคลับด้วยการแนะนำรายชื่อหนังสือที่บุคคลเหล่านั้นชอบอ่าน เป็นต้น

2) ภาาีเครือข่ายด้านการส่งเสริมการอ่าน ควรผลักดันให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียน และมหาวิทยาลัย ควรผลักดันการอ่านในหลายช่องทางไม่จำกัดเฉพาะการอ่านจาก“หนังสือ” เพียงอย่างเดียว แต่ควรรวมถึงการอ่านที่มาจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ อาทิ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก ไอแพด หรือสมาร์ตโฟน พร้อมทั้งนำหนังสือหลายประเภทโดยไม่จำกัดเฉพาะตำราเรียนเพียงอย่างเดียว เข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของคนไทยทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนที่มีแนวโน้มเปิดรับข่าวสารจากสื่อใหม่สามารถเข้าถึงหนังสือแบบออนไลน์ได้หลายช่องทางและหลายรูปแบบ

3) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ภาาีเครือข่ายที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการได้ ดังนั้นควรขยายผลต่อด้วยการคัดเลือกกลุ่มเยาวชน หรือบุคคลทั่วไปที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมที่มาจากการอ่าน อาทิ จากที่เคยเป็นคนก้าวร้าวแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีพฤติกรรมอ่อนโยน ใจเย็น และมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างที่ดีขึ้น ผ่านการนำเสนอในรูปแบบของคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หรือการสัมภาษณ์ในรายการวิทยุชุมชน โทรทัศน์ดาวเทียมของสื่อมวลชนท้องถิ่นและเฟซบุ๊กแฟนเพจของส่วนท้องถิ่นว่าการอ่านช่วยเปลี่ยนแปลง/จัดเกล้าพวกเขาได้อย่างไร เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับเยาวชน ผู้ปกครอง รวมทั้งบุคคลทั่วไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1) ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเน้นศึกษาตัวแปรที่มีการค้นพบมาล่วงหน้ามาแล้วว่า ส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมการอ่านร่วมด้วย เช่น ตัวแปรลักษณะทางประชากรศาสตร์ การได้รับข่าวสารผ่านสื่อใหม่ แรงจูงใจในการอ่าน สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการอ่าน และความพร้อมในการอ่านร่วมด้วย เพื่อที่จะได้คำตอบที่แม่นยำมากขึ้นว่าตัวแปรใดที่สามารถพยากรณ์การเกิดพฤติกรรมการอ่านได้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

2) ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ควรมีการศึกษาถึงการดำเนินงานในระยะของ ปัจจัยพื้นฐานด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ และกระบวนการปฏิบัติงานระหว่างดำเนินโครงการ ร่วมด้วย เพื่อที่จะได้เห็นภาพรวมว่าการจัดโครงการ/กิจกรรมของภาาีเครือข่าย มีปัจจัยสนับสนุนในด้านใด มีกระบวนการในการบริหารจัดการอย่างไรถึงนำมาสู่ผลลัพธ์ตามที่ค้นพบ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)(2553). *การศึกษาศาสนาการณิ การอ่านและดัชนีการอ่านของไทย ปี2553: การพัฒนาดัชนีการอ่านและการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีการอ่าน* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) (2554).นโยบายส่งเสริมการอ่านของประเทศไทย: ภาพรวม ปัญหาและแนวทางการพัฒนา. ใน *การประชุมวิชาการ Thailand Conference on Reading 2011* (น. 1-28).กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.
- สุดใจ พรหมเกิด. (2559). *แผนงานยุทธศาสตร์ดำเนินงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน* (รายงานฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2533). *การสื่อสารกับสังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรณพ ปิณฑน์โอวาท. (2554). *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ*(พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Barker, M., Barker, D., & Bormann, N. (2013). *Social media marketing: A strategic approach*. Australia: South-Western Cengage Learning.
- Crawley, S. J. (1995). *Strategies for guiding content reading*. New York, NY: A Simon and Schuster, Inc.
- Katz, D., & Kahn, R.L. (1978). *The social psychology of organization*(2nded.). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Day, R. R. (2015). Extending extensive reading. *Reading in a Foreign Language*, 27(2), 294-301.
- Malikhao, P. (2016). *Effective health communication for sustainable development*.Hauppauge, NY: Nova Science Publishers, Inc.
- Prasad, K. (2009). *Communication for development: Reinventing theory and action, Vol. 1-Understanding communication*. Delhi: B.R. Publishing Corporation.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). New York, NY: Free Press.
- Schwartz, N. E. (1975). Nutrition knowledge, attitude, and practice of high school graduate. *Journal of the American Dietetic Association*, 66(1), 28-31.
- Schooten, E.V., Gloppe, K., & Stoel, R.D. (2004). Development of attitude toward reading adolescent literature and literary reading behavior. *Poetics*, 32, 343-386.
- Schramm, W. L. (1973). Channels and audiences. In Ithiel de Sola.Pool, W. Schramm, F. S. Frederick, M. Maccoby & E. B. Parker (Eds.), *Handbook of communication* (pp. 126-135). Chicago: Rand McNally.
- Stokmans, M.W. (1999). Reading attitude and its effect on leisure time reading. *Poetics*, 26, 245-261.

สื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์กับความสนใจ ความผูกพัน และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

อัจฉรา ปัทมานวงษ์

Abstract

The present study entitled *Selective Exposure to Political Messages, Political Interest, Affiliation, and Participation on Facebook and Twitter Social Network Media* is a quantitative study using cross-sectional survey method. A total of 400 samples were drawn from Facebook and Twitter users, with questionnaire as tool of data collection. Respondents were recruited through both online sources and face-to-face interviews in Bangkok, its parameters and in large urban areas in the provincial regions.

Findings indicate that most Facebook and Twitter followers used these media to keep them informed of political movements. Facebook pages most visited were Voice TV and Nation TV 22, while Twitter account of the National Council for Peace and Order (NCPO) was followed most by respondents. Most respondents showed high level of interest in political issues. However, relatively low level of political affiliation was identified among respondents. Similarly, political participation was also found to be low in both online and offline activities.

Data analysis also reveals statistically significant association between gender, education, and place of living, with selective exposure to political messages on online media. Selective exposure to political messages was found to be related to political interest as people following different Facebook pages and Twitter accounts tend to have different kinds of political interest as well. Political interest is positively correlated with political affiliation, which in turn, is positively correlated with political participation. Interestingly, political participation on online media was found to have higher level of correlation with political affiliation than offline participation.

อัจฉรา ปัทมานวงษ์ (ปร.ด. สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551) ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง
คณบดีและผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำกลุ่มวิชาประชาสัมพันธ์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์